

Відгук отримано
02.03.2021р
Томова співробітниця доцент
Вікторія Ігорівна ІР 64.051.005
Томова І.І.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора
ЯЦЕНКО ОЛЬГИ МИКОЛАЇВНИ,
професора кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
на дисертаційну роботу Гамарлі Раміга Рауф огли
на тему: «Фактори інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми дисертації. В умовах глобалізації одним з факторів розвитку і формування економіки країни є інноваційний розвиток, який визначає її значущість і конкурентоспроможності у світі. Завдяки високому науковому, технологічному й інноваційному потенціалу, створення нових галузей і технологій КНР привертає все більшу увагу міжнародного співтовариства. На даному етапі розвитку КНР демонструє значне зростання у сфері науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що дозволило йому увійти до першої двадцятки країн з інноваційної активності згідно даних Глобального інноваційного індексу.

За допомогою національної стратегії інноваційно-технологічного прориву в КНР формується нова постіндустріальна основа розвитку всієї країни. Відбувається концентрація інноваційно-інвестиційних ресурсів держави та громадського сектору на стратегічних напрямках, що забезпечують поширення високих технологічних укладів на всю економічну систему, на центральні і західні регіони країни. При цьому держава взяла на себе фінансування базисних інновацій виробничого сектору і забезпечення інновацій у неринковому секторі, створення сприятливого інноваційного клімату, сприяння розвитку венчурного фінансування малого та середнього інноваційного бізнесу, підтримку експорту національної наукомісткої продукції.

Проте, незважаючи на стрімкий розвиток нових технологій, КНР стикається з проблемою нерівності в доступі до інноваційних ресурсів і необхідністю посилення державної підтримки малих і середніх підприємств, створення цільових інноваційних фондів для малих і середніх підприємств, а також системи інформаційної підтримки для сприяння інноваційній діяльності МСП, що обумовлює своєчасність і актуальність теми дослідження.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у рамках науково-дослідних тем «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401) і «Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів» (№ державної реєстрації 0120U100907), у межах яких здійснено дослідження факторів інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації (довідка № 133-05/20 від 24.05.2020 р.).

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, що представлені в дисертаційній роботі Гамарлі Раміга Рауф огли, є в достатній мірі обґрунтованими. Їх теоретичним підґрунтям є наукові праці провідних фахівців у галузі інноваційно-технологічного розвитку країн світу в умовах глобалізації.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що в ній чітко сформульовану актуальність теми, мету, наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження. Достовірність і обґрунтованість теоретико-методичних положень, висновків і пропозицій, висвітлених у дисертації, підтверджується комплексністю використання методичних і методологічних підходів, зокрема, методів порівняльного та системного аналізу, методів кількісного і якісного порівняння, кластерного,

багатофакторного аналізу, комбінованого підходу з використанням методів економіко-математичного моделювання тощо. Висновки автора базуються на фактологічному матеріалі, статистичних даних, звітах міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD, UNESCO, WIPO), результатах власних розрахунків за даними Національного науково-дослідного центру з питань науки та технологій розвитку, Міністерства науки і технологій КНР, Державного статистичного управління КНР, Державної служби статистики України тощо, що також підтверджує аргументованість і обґрунтованість наукових положень і рекомендацій, що виносяться на захист.

Фундаментальність та комплексність дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли проявляється у всебічному і поступовому вивченні предмету дослідження.

Достовірність та обґрунтованість положень дисертаційної роботи, висновків і пропозицій автора підтверджується апробаціями на науково-практичних конференціях, а також публікаціями результатів проведеного дослідження у наукових працях автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження факторів інноваційного розвитку КНР у глобальній економічній системі дозволило автору отримати ґрунтовні наукові здобутки, які мають наукову і практичну цінність. У результаті проведеного дослідження автором особисто отримано такі найбільш вагомні наукові результати:

1. У результаті проведеного дослідження проаналізовано основні складові інноваційної системи будь-якої країни у системі світового господарства (стор. 43-44), виділено основні принципи інноваційного розвитку КНР (стор. 66-67) і запропоновано авторське визначення поняття «глобальний інноваційний розвиток» (стор. 51).

2. У роботі систематизовано методичні засади дослідження інноваційно-технологічного розвитку країн у системі світового господарства та розроблено

авторський теоретико-методичний підхід щодо оцінювання інноваційного розвитку КНР у глобальному економічному просторі (стор. 77-84).

3. Позитивної оцінки заслуговує проведене автором оцінювання інноваційного потенціалу обраних країн, зокрема, КНР, за удосконаленою автором методикою на основі індикаторів глобального рейтингу інновацій та рейтингу глобальної конкурентоспроможності, які мають чітку та прозору методологію дослідження та охоплюють майже всі країни світу (стор. 142-148), результати якого довели асиметричність інноваційного потенціалу досліджуваних країн. Розрахований узагальнений інноваційний потенціал досліджуваних країн, що є регіональними та світовими лідерами інноваційного розвитку, дозволив визначити країни-лідери та країни, що мають найменший інноваційний потенціал, та групувати отримані результати у три групи: країни високого інноваційного потенціалу, країни середнього інноваційного потенціалу, країни невисокого інноваційного потенціалу.

4. У роботі ідентифіковано фактори інноваційного розвитку країн – регіональних лідерів за інноваційним розвитком, у тому числі, КНР. За результатами кластерного аналізу виокремлено 2 групи (кластери) країн за рівнем інноваційного розвитку (стор. 117-134).

5. Заслуговує уваги проведений автором багатофакторний аналіз, за результатами якого виявлено основні фактори впливу на інноваційний розвиток досліджуваних країн, що є регіональними інноваційними лідерами (135-140), а саме доведено, що найбільший вплив на інноваційний розвиток має фактор людського капіталу і фактор інституцій, (які формують передумови здійснення інноваційної діяльності), та фактор результатів творчої діяльності, (який формує результативність впровадження інновацій).

6. Автором проаналізовано основні завдання національної інноваційної системи КНР, особливості її формування і функціонування, ідентифіковано перспективні напрямки науки і техніки для впровадження інновацій у контексті забезпечення розвитку інноваційної активності і науково-технічного прогресу КНР, що дозволило визначити стратегічні напрямки

розвитку високих технологій КНР, а саме: найбільшу фінансову підтримку отримали проекти в галузі медицини та охорони здоров'я, інженерних наук і нових матеріалів, науки про життя, інформатики (стор. 160).

7. За результатами дослідження концептуальних засад трансформації інноваційної системи КНР автором розроблено механізм підтримки інновацій в КНР (стор. 172), а також обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо стимулювання інноваційної діяльності КНР в умовах глобалізації (стор. 173-176), що є значним науково-практичним доробком здобувача і викликає особливий науковий інтерес.

8. Практичну цінність має розроблена автором концепт-модель інноваційного розвитку України у глобальній економічній системі (стор. 190-192), основною ідеєю якої є забезпечення активізації інноваційної діяльності і можливості інноваційного розвитку країни у системі світового господарства, і яка включає визначення заходів забезпечення інноваційного розвитку України на основі урахування параметрів участі країни у глобальному інноваційному просторі та впливу трансформаційних компонентів, а також запропоновані автором науково-практичні рекомендації щодо формування ефективної інноваційної системи України з урахуванням запозичення китайського досвіду (стор. 205-208).

Повнота викладення результатів в опублікованих роботах.
Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідають встановленим вимогам МОН України. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Відповідні публікації висвітлюють основні наукові положення дисертації, зокрема, ті, які автор виносить на захист.

Основні положення і результати дослідження викладені автором у 8 наукових працях, серед яких 2 статті – у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному періодичному науковому виданні держави-члена

Європейського Союзу (Угорщина) та 4 праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Загальний обсяг публікацій становить 3,1 друк. арк., із яких особисто автору належить 2,0 друк. арк.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що представлені автором висновки і рекомендації можуть слугувати базисом для формування напрямів і пріоритетів інноваційного розвитку країни, забезпечують основу для подальших досліджень у напрямку обґрунтування заходів стимулювання інноваційної діяльності з метою забезпечення позиції технологічного лідера КНР у глобальній економічній системі, а також розробці практичних рекомендацій щодо використання китайського досвіду формування ефективної інноваційної системи для України у контексті її інтеграції до глобального інноваційного простору. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямів, моделей, заходів і пропозицій стимулювання інноваційного розвитку.

Підтвердженням практичної значимості роботи є те, що наукові результати отриманих досліджень, висновки і практичні рекомендації автора використані у роботі таких установ: Управління інноваційного розвитку та іміджевих проєктів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради при підготовці проєкту «Стратегія розвитку міста до 2030 року», Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України при аналізі рівня ефективності національної інноваційної системи країни.

Наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Світова економіка».

Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків і дискусійних положень, до яких слід віднести такі.

1. У першому розділі роботи автор на основі теоретичного узагальнення сучасних концепцій розвитку національних інноваційних систем країн світу акцентує увагу на тому, що «для того, щоб національна інноваційна система мала здатність забезпечити сталий розвиток інноваційної економіки, вона має бути самодостатньою (спиратися на власні ресурси національної економіки), а також стійкою по відношенню до впливу з боку навколишнього середовища...» (стор. 48). Проте, погоджуючись із загальним висновком автора у цілому, слід зазначити, що сьогодні зростає розуміння того, що використання господарюючим суб'єктом виключно власних наукових розробок є неефективним. Адже у зовнішньому середовищі існує велика кількість потенційно корисних для нього ідей, які є доступними на ринку за відносно невисокими цінами, і трансфер технологій через продаж патентів до інших країн може мати більшу ефективність, ніж впровадження їх в національну економіку. Підтвердженням є досвід створення національної інноваційної системи Японії, яке відбувалось шляхом залучення науково-технічних розробок з інших країн світу. Придбання іноземних патентів та розвиток прикладних досліджень дозволили країні досягнути значних успіхів за короткий проміжок часу.

2. Позитивно оцінюючи запропонований автором науково-методичний підхід щодо оцінювання інноваційного потенціалу обраних країн, який дозволяє використовувати переваги ресурсного, структурного, процесного підходів до визначення інноваційного потенціалу і розкривати діалектику його формування й розвитку, і на основі якого визначаються рівні структуризації об'єкту, що досліджується, механізм внутрішніх зв'язків, етапи його переходу від одного стану до іншого, необхідно відзначити його обмеженість, оскільки запропонований підхід не передбачає врахування цілої

низки характеристик категорії «інноваційний потенціал», таких як: багаторівневість, системність, наявність синергетичних ефектів та різних векторів розвитку.

3. Відзначаючи нестандартність запропонованого методичного підходу розрахунку інтегрального показника інноваційного потенціалу країн, що є регіональними лідерами інноваційного розвитку у глобальному економічному просторі (стор. 72-83), слід зауважити, що використання моделі інтегрального показника, розробленої на основі застосування методу головних компонент, згідно якого можливо усунення впливу мультиколінеарних зв'язків (дублюючих множинних зв'язків з істотною корельованістю між показниками), а також моделі суперефективності, за якою розраховується відносна ефективність (наприклад, галузева) як співвідношення ефективності даної галузі і ефективності «найкращої» галузі промисловості обраної країни, значно підвищило б достовірність розрахунків і обґрунтованість висновків.

Крім того, на нашу думку, обрані показники (стор. 141-143, Додатки А, Б, В, Д) лише певною мірою дозволяють охарактеризувати деякі особливості формування й розвитку інноваційного потенціалу складних економічних систем, тому при оцінюванні інноваційного потенціалу доцільно використовувати методику експертної оцінки його ресурсних елементів та умов їх використання («каталізаторів»).

4. Практичну цінність має розроблений автором механізм державної підтримки інновацій КНР в умовах глобалізації (стор. 172), який включає такі заходи як: стимулювання створення спільних підприємств науковими інститутами та бізнесовими колами, стимулювання застосування інноваційних технологій на рівні малих і середніх підприємств, стимулювання діяльності організацій-посередників між бізнесом і творцями інноваційних технологій, підтримка технопарків і технологічних інкубаторів, пряме фінансування інноваційних підприємств (гранти, позики на пільгових умовах, інші програми фінансування), підтримка авторів-розробників за допомогою

додаткових виплат працівникам при комерційному використанні їхніх винаходів тощо. Проте, автор не враховує того факту, що для забезпечення стійкості національної інноваційної системи необхідна відповідна інституційна і інфраструктурна основа, конкретизація якої значно підвищила б науково-практичну значимість авторської розробки.

5. Особливої уваги заслуговує запропонована автором концепт-модель інноваційного розвитку України у глобальній економічній системі (стор.190) з розробкою можливих сценаріїв моделювання інноваційного розвитку України (стор.195-206), серед яких використання відкритої моделі розвитку інновацій, моделі потрійної спіралі управління інноваційним циклом і моделі чотириланкової спіралі інновацій. Однак, хотілось би зауважити, що національні інноваційні системи не обмежуються виробництвом знань і розробкою технологій. Парадигма моделі чотириланкової спіралі інновацій передбачає, що знання і технології виникають у результаті дій науки, промисловості і держави, які частково перетинаються між собою. Слабкість такого підходу полягає в тому, що він недостатньо враховує роль суспільства, яке найчастіше є кінцевим користувачем інновацій і тому істотно впливає на створення знань і технологій - через попит і реалізацію користувальницької функції.

Загальні висновки по дисертаційній роботі.

Системний аналіз дисертаційної роботи Гамарлі Раміга Рауф огли «Фактори інноваційного розвитку КНР в умовах глобалізації» свідчить про те, що вона є завершеним, цілісним самостійним науковим дослідженням, логіка і внутрішня структура якого підпорядкована поставленій меті і завданням.

Основні положення дисертації, висновки і рекомендації обґрунтовані, містять елементи наукової новизни, мають наукову і практичну значимість, пройшли апробацію на науково-практичних конференціях.

Структурна побудова дисертації, обсяг і оформлення відповідають вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та спеціальності 292 – «Міжнародні економічні відносини». Дисертація написана науковим стилем мовлення, матеріал викладено в логічній послідовності. Дисертаційна робота не містить запозичених висновків інших авторів і відповідає вимогам академічної доброчесності.

За актуальністю, постановкою завдань дослідження, теоретико-методичною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, подана до захисту дисертація відповідає вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Гамарлі Раміг Рауф огли – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань «29 – Міжнародні відносини» за спеціальністю «292 – Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України

Ольга ЯЦЕНКО

